

Третє засідання Євразійського круглого столу з питань корпоративного управління

Президент-готель "Київський"

Київ, Україна

17-18 квітня 2002 року

ПРАВА АКЦІОНЕРІВ, РІВНОПРАВНЕ СТАВЛЕННЯ І РОЛЬ ДЕРЖАВИ

Права акціонерів у Молдові

проводять

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку України

Фонд державного майна України

ПФТС

за підтримки

Уряду Японії

Всесвітній форум з
питань
корпоративного
управління

Вступ

Структура корпоративної власності

Законодавством Республіки Молдова встановлений формальний критерій віднесення тієї або іншої особи до категорії акціонера - вона стає акціонером з моменту придбання права власності на одну або більше акцій товариства. Право власності на іменні цінні папери переходить до особи, яка їх купила:

- з моменту внесення відповідного запису в реєстр власників цінних паперів товариства або в облікову документацію номінального власника цінних паперів в порядку, встановленому законодавством;
- з моменту видачі акціонеру сертифіката цінних паперів після здійснення запису на його особовому рахунку в реєстрі (у разі обліку цінних паперів в реєстрі);
- з моменту здійснення запису на його особовому рахунку в реєстрі, після видачі номінальному власнику, клієнтом якого є покупець, сертифіката цінних паперів (у разі обліку цінних паперів у номінального власника);

Законодавством передбачене право декільком особам володіти однією акцією, однак в цьому випадку вони визнаються по відношенню до товариства одним акціонером. Ця норма регулює лише приватне окреме значно ширшої проблеми, а саме: спільне володіння різними особами однієї або декількома акціями. Одна акція або декілька акцій (пакет акцій) можуть належати на правах загальної власності декільком особам. Особи, що володіють однією акцією на праві власності, можуть реалізовувати свої права через представника. У даному контексті слово «можуть» потрібно трактувати як «мають право», тобто вказані особи мають право як самостійно здійснювати права акціонера, так і передати частину або всі свої повноваження представнику.

Хто може бути акціонером?

Законодавством передбачений перелік суб'єктів, правомочних виступати як акціонери молдавських акціонерних товариств. Вказаний перелік включає:

- фізичних і юридичних осіб Республіки Молдова;
- фізичних і юридичних осіб інших держав;
- осіб без громадянства;
- міжнародні організації;
- іноземні держави;
- органи публічної влади.

Вказаний перелік за загальним правилом носить вичерпний характер.

Корпоративні об'єднання

Фактично молдавське законодавство дозволяє акціонерним товариствам створювати різні корпоративні об'єднання як: асоціації, концерни, синдикати і холдинги. Однак, до цього часу законодавцями республіки не розроблені і не прийняті які-небудь нормативні акти, регулюючі такого роду об'єднання. Єдиним нормативним актом, що регламентує створення об'єднань є Постанова Уряду від 26 липня 1994 року «Про затвердження тимчасового положення про холдинги».

В дійсності досить велика кількість молдавських компаній могли б об'єднати свої зусилля для досягнення певних результатів в своїй діяльності. Цьому сприяє ще й той факт, що одні і ті ж акціонери володіють акціями в декількох акціонерних товариствах. Причому такі акціонерні

товариства часто займаються різними видами діяльності, наприклад: банк і страхова компанія або учбовий заклад і будівельна компанія.

Як результат відсутності детально розробленої нормативної бази є нерозвинений інститут фінансово-промислових груп в республіці. Як правило, фінансові установи Молдови не виявляють бажання створювати які-небудь об'єднання з акціонерними товариствами, в основному вони виступають як акціонери, викупаючи частку держави.

Права акціонерів і їх захист

Власником майна акціонерного товариства є саме товариство. Акціонер є лише власником належних йому однієї або декількох акцій товариства.

Внесення акціонером грошової суми в якості оплати за акції передбачає, за загальним правилом, втрату ним права власності на такий внесок і, відповідно, виникнення такого права у акціонерного товариства (виняток складає негрошовий внесок на праві користування). Відсутність у акціонера права власності на майно акціонерного товариства, в тому числі за загальним правилом і на власний внесок, зроблений в рахунок оплати за акції, «компенсується» законодавцем шляхом надання акціонеру певних майнових і немайнових прав.

Права акціонерів

Комплекс цих прав можна розділити на три групи:

- сукупність прав акціонерів, гарантованих будь-якому акціонеру (загальні права);
- сукупність прав, наявність яких залежить від розміру пакету акцій, що належать акціонеру (додаткові права);
- сукупність прав, що залежать від класу належних акціонеру акцій (спеціальні права).

Загальні права

Загальні права акціонерів належать будь-якому акціонеру, який володіє як простими, так і привілейованими акціями; вони не залежать від кількості належних акціонеру акцій.

Загальні права акціонерів включають наступні:

а) право брати участь в загальних зборах акціонерів, обирати і бути вибраним до органів управління товариства.

Таке право акціонера передбачає реалізацію свого права голосу шляхом участі в прийнятті рішень на загальних зборах акціонерів відповідно до принципу голосування «одна голосуюча акція - один голос». Виборче право акціонера передбачає можливість в залежності від принципу голосування, що використовується, віддавати свої голоси за кандидатів в члени того чи іншого органу управління акціонерного товариства. Наприклад, при використанні кумулятивного принципу голосування акціонер має право або віддати голоси, що надаються його акціями, повністю за одного кандидата в члени Ради, або розподілити ці голоси порівну або іншим чином між декількома кандидатами в члени Ради товариства.

Право акціонера бути вибраним до органів управління акціонерного товариства означає, що акціонер має право виступати як кандидат в члени Ради товариства, виконавчого органу або ревізійної комісії. При цьому Закон допускає можливість самовисування акціонерів до Ради товариства, ревізійної комісії і виконавчого органу. Висунення акціонера в кандидати члена Ради товариства або ревізійної комісії (в тому числі і у випадку самовисування) можливе лише у випадку, якщо вимога щодо

висунення заявлена акціонерами (акціонером), які володіють не менш ніж 5 відсотками голосуючих акцій товариства.

Процедура обрання акціонера до виконавчого органу залежить від того, який орган управління акціонерного товариства має повноваження обрати виконавчий орган - Рада товариства або Загальні збори акціонерів. Рада товариства має право обрати виконавчий орган, у разі, якщо таке право закріплене за нею положеннями статуту. Якщо статутом право обрання виконавчого органу не передане Раді товариства, то це питання знаходиться в альтернативній компетенції Загальних зборів акціонерів, однак в цьому випадку для висунення (самовисунення) акціонера на посаду керівника виконавчого органу не вимагається, щоб така особа володіла не менше ніж 5 відсотками голосуючих акцій товариства.

b) ознайомлюватися з матеріалами до порядку денного Загальних зборів акціонерів.

Праву акціонера ознайомлюватися з матеріалами до порядку денного відповідає обов'язок акціонерного товариства надавати акціонерам можливість для ознайомлення з всіма матеріалами до порядку денного Загальних зборів акціонерів не пізніше, ніж за 10 днів до їхнього проведення. Такі матеріали включають:

- список акціонерів, які мають право на участь в Річних загальних зборах акціонерів;
- річний фінансовий звіт товариства, річний звіт Ради товариства і річний звіт ревізійної комісії;
- висновок ревізійної комісії товариства та/або акт перевірки і висновок аудиторської компанії, а також акти перевірок та висновки державних органів, що здійснюють перевірки і контроль за діяльністю товариства в звітному році;
- інформацію про кандидатів в члени Ради товариства і Ревізійної комісії товариства;
- проект змін і доповнень, що пропонуються до внесення до статуту товариства, або проект статуту в новій редакції, а також проекти інших документів, що мають бути затверджені Загальними зборами;
- інформацію про обсяги та середні ціни угод, що зареєстровані в реєстрі власників цінних паперів товариства за кожний місяць звітного року.

Такий перелік не носить вичерпний характер і може бути розширений статутом товариства або законодавством про цінні папери.

c) знайомитися і знімати копії з документів товариства, доступ до яких передбачений законом, статутом або регламентами товариства.

Акціонерне товариство зобов'язане надавати будь-якому акціонеру протоколи засідань Ради товариства і Загальних зборів, список членів Ради, членів виконавчого органу та інших посадових осіб товариства, річні звіти Ради товариства і річні звіти Ревізійної комісії, підшивку листування з акціонерами тощо. Причому перелік таких документів не носить вичерпний характер і може бути доповнений статутом або регламентом товариства. Однак, безумовне право на ознайомлення з цими документами відрізняється від права робити виписки і знімати копії. Відповідно до законодавства не дозволяється робити виписки і знімати копії з документів, що становлять державну таємницю або комерційну таємницю товариства.

d) отримувати оголошені дивіденди відповідно до класів і пропорційно кількості належних йому акцій.

Дане право є одним з основоположних прав акціонера. Законом передбачені різні види дивідендів. Так, наприклад, по привілейованим акціям можуть виплачуватися фіксовані і нефіксовані дивіденди. Фіксовані дивіденди встановлюються у вигляді фіксованої суми на одну акцію або фіксованого відсотка від номінальної вартості акції.

Акціонерне товариство має право виплачувати дивіденди проміжні (квартальні, піврічні) і річні, з чого, зокрема, виходить, що дивіденди не можуть виплачуватися щомісячно.

Дивіденди, незалежно від виду, не можуть бути гарантовані акціонерним товариством, оскільки їх виплата залежить від наявності у товариства чистого прибутку.

е) відчужувати належні йому акції, передавати їх в заставу або довірче управління.

Дане право належить до групи одних з основних майнових прав акціонера. Право на відчуження акцій може носити обмежений характер в залежності від типу товариства - у відкритих товариствах акціонери мають право, без будь-яких обмежень відчужувати належні їм акції, в закритих товариствах право на відчуження обтяжене переважним правом інших акціонерів або самого товариства на придбання відчужуваних акцій.

Акції як об'єкт цивільних прав можуть відчужуватися відповідно до норм Цивільного кодексу Республіки Молдова. Однак для переходу права власності на акції недостатньо, наприклад, лише укласти договір купівлі-продажу, необхідна також і додаткова легітимація, що визначається в законодавстві про цінні папери як «передача» акцій. Передача права власності на іменні цінні папери від однієї особи іншій здійснюється через передаточне розпорядження (у разі обліку цінних паперів в реєстрі) або розпорядження номінального власника (у разі обліку цінних паперів у номінального власника), оформлених в порядку, встановленому Національною комісією з цінних паперів.

Цінні папери можуть бути закладені на основі договору про заставу.

Реалізації права акціонера передати належні йому акції в довірче управління перешкоджає відсутність в молдавському цивільному праві інституту довірчого управління. Можливість передачі акцій в траст може бути використана лише щодо пакетів акцій акціонерних товариств, створених в процесі приватизації державних підприємств.

ф) вимагати викупити належних йому акції у випадках, передбачених законом або статутом товариства.

Праву акціонера вимагати викупити належні йому акції відповідає обов'язок акціонерного товариства здійснити такий викуп. Акціонерне товариство зобов'язано викупити розміщені ним акції у випадку:

- настання терміну викупу акцій, передбаченого в рішенні про їхню емісію, або
- внесення в статут товариства змін, що обмежують права акціонерів, в тому числі у зв'язку із перетворенням відкритого товариства в закрите, або
- укладення товариством крупної угоди за рішенням Загальних зборів акціонерів, або
- реорганізації товариства за рішенням Загальних зборів акціонерів.

Однак, можливість акціонера скористатися своїм правом обмежена. Акціонер має право вимагати викупу належних йому акцій лише якщо він:

- не був допущений без законного обґрунтування до участі в Загальних зборах акціонерів, на яких було прийняте одне з наступних рішень:
  - рішення про внесення в статут товариства змін, що обмежують права акціонерів, в тому числі у зв'язку із перетворенням відкритого товариства в закрите, або
  - укладення товариством крупної угоди за рішенням Загальних зборів акціонерів, або
  - реорганізації товариства за рішенням Загальних зборів акціонерів.
- голосував проти прийняття такого рішення і вимагав, щоб це було відображено в протоколі Загальних зборів і списку акціонерів, які мають право вимагати викупу належних їм акцій.

Таким чином, реалізація даного права акціонера залежить від наявності хоча б однієї з двох вищезгаданих умов.

Рішення про викуп акцій товариства приймається Загальними зборами акціонерів або Радою товариства в межах їх компетенції, визначеної статутом. З даної норми слідує, що в статуті акціонерного товариства це питання має бути віднесене або до виняткової компетенції Загальних зборів акціонерів, або до виняткової компетенції Ради товариства.

Викуп акцій здійснюється базуючись на заяві акціонера. Термін подачі акціонерами заяв про викуп належних їм акцій визначається статутом товариства і повинен бути не меншим ніж два місяці від дати прийняття Загальними зборами акціонерів або Радою товариства одного з рішень, внаслідок прийняття якого у товариства настає обов'язок викупу акцій.

Законодавство передбачає також і обмеження даного права акціонера. Згідно такого обмеження акціонер не має права вимагати викупу належних йому акцій у випадках:

- якщо вказані акції включені до лістингу фондової біржі; або ж
- якщо було ухвалено рішення про ліквідації товариства;
- отримати частину майна товариства у разі його ліквідації;
- здійснювати інші права, передбачені законом або статутом товариства.

г) отримати частину майна товариства у разі його ліквідації.

При ліквідації товариства майно, що залишається після завершення розрахунків з кредиторами, розподіляється ліквідаційною комісією між акціонерами в наступному порядку:

1. виплата за акціями, належними до викупу;
2. виплата оголошених, але не виплачених дивідендів за привілейованими акціями і ліквідаційної вартості цих акцій;
3. виплата за простими акціями.

При цьому, виплата подальшої черги проводиться після всіх виплат попередньої черги. Якщо майна товариства, що залишилося після ліквідації, недостатньо для здійснення всіх виплат першої або другої черги, то такі виплати здійснюються в межах першої або другої черги відповідно до класів і пропорційно кількості акцій акціонерів першої або другої черги відповідно.

h) здійснювати інші права, передбачені законом або статутом товариства.

Інші загальні права можуть бути передбачені як в самому законодавстві (наприклад, право будь-якого акціонера вимагати скликання чергових Загальних зборів акціонерів, якщо Рада не забезпечила сповіщення акціонерів про проведення річних зборів або їхнього проведення; право акціонера оскаржити небажання Ради товариства приймати рішення або її відмова від скликання Загальних зборів в судовому порядку тощо), так і в статуті.

Додаткові права

Обсяг і зміст додаткових прав власників голосуючих акцій залежить від розміру пакету акцій належних одному або декільком акціонерам. Для виникнення відповідних додаткових прав акціонери мають можливість об'єднати свої голоси щодо певної вимоги, якщо у кожного акціонера окремо не вистачає необхідного відсотка для реалізації даних прав. Відповідно до закону розрізняють:

- додаткові права акціонерів які володіють не менше ніж 5 відсотками голосуючих акцій товариства;
- додаткові права акціонерів які володіють не менше ніж 10 відсотками голосуючих акцій товариства;
- додаткові права акціонерів які володіють не менш ніж 25 відсотками голосуючих акцій товариства.

Спеціальні права

Спеціальні права це права, які мають акціонери, що не володіють голосуючими акціями. Такі акціонери мають право:

- a) беручи участь у Загальних зборах акціонерів, висловлювати свою думку з питань порядку денного Загальних зборів акціонерів рівноправно з акціонерами, які володіють правом голосу, після того, як за порядок денний буде проголосовано на Загальних зборах акціонерів. Таке право не застосовується у випадку, коли Головою зборів було запропоновано для голосування порядок денний загалом.
- b) брати участь в обговоренні питань порядку денного і голосувати по ним. Це право надається власнику привілейованої акції з фіксованим дивідендом у випадку:
  - не виплати фіксованих дивідендів по кумулятивних або частково кумулятивних акціях протягом терміну передбаченого статутом. В цьому випадку право голосу припиняється після виплати накопичених дивідендів в повному розмірі;
  - прийняття Загальними зборами акціонерів рішення про зміну прав власників привілейованих акцій в зв'язку з перетворенням відкритого товариства в закрите, реорганізацією або ліквідацією товариства, додатковою емісією привілейованих акцій іншого класу, що надають їх власникам додаткові права по відношенню до власників розміщених привілейованих акцій; або в інших випадках, передбачених законодавством про цінні папери або статутом товариства.

Захист прав і законних інтересів акціонерів

Права акціонерів забезпечуються державою, в тому числі і шляхом прийняття відповідних норм, безпосередньо спрямованих на захист законних прав та інтересів акціонерів. Такі норми містяться в законах «Про акціонерні товариства», «Про обіг на ринку цінних паперів», а також в нормативних актах Національної комісії з ринку цінних паперів та деяких інших відомств. Забезпечення прав виражається у встановленні певних правил, що захищають права та законні інтереси акціонера, в тому числі і у встановленні норм, що передбачають відповідальність за порушення даних прав та інтересів.

Наприклад, право акціонера знайомитися з матеріалами порядку денного Загальних зборів забезпечене нормою, що передбачає механізм реалізації даного права, який полягає в обов'язку товариства надавати акціонерам можливість для ознайомлення з усіма матеріалами порядку денного Загальних зборів акціонерів не пізніше, ніж за 10 днів до його проведення. Порушення даного права дає акціонеру право оскаржити рішення відповідних Загальних зборів акціонерів в судовій інстанції. Посадова особа акціонерного товариства, з вини якої було зроблене відповідне порушення, може бути притягнута до адміністративної відповідальності.

У акціонера для захисту своїх прав та законних інтересів існує альтернативна можливість звертатися до судової інстанції, Національної комісії з цінних паперів або до органів управління товариства. Законодавство допускає вибір як одного способу оскарження, так і комбінації декількох. Наприклад, акціонер має право звернутися тільки до суду, або до НКЦП і суду, або спочатку до НКЦП, потім до суду тощо. При цьому, якщо скаргу було направлено акціонерному товариству, то воно зобов'язане розглянути її і протягом місячного терміну від дня отримання дати вичерпну відповідь.

Судовий захист прав і законних інтересів акціонерів

Республіку Молдова можна охарактеризувати досить низьким рівнем виконанням вже існуючого законодавства щодо захисту прав акціонерів. Останнім часом конфлікти серед акціонерів акціонерних товариств та самими акціонерними товариствами стали поширеним явищем. Внаслідок таких конфліктів порушуються права акціонерів, які володіють як незначними, так і великими пакетами акцій, що в результаті часто призводить до блокування діяльності комерційних організацій, нанесення значних збитків їхнім членам, призупинення або припинення різних інвестиційних проектів тощо.

Такі конфлікти, як правило, або заздалегідь плануються їхніми ініціаторами з метою отримання тих чи інших переваг або вигод, або виникають як наслідок некомпетентності і правової неосвіченості (а часто і правового нігілізму) керівництва акціонерних товариств. Як правило, такі конфлікти носять правову форму та стають предметом судових розглядів.

Судовий захист корпоративних прав здійснює компетентна судова інстанція (економічні судові інстанції або суди загальної компетенції). В Республіці Молдова судова практика розгляду справ, пов'язаних з корпоративними конфліктами, ще не сформована, хоча вже зараз існують певні позитивні тенденції щодо її розвитку.

Захист корпоративних прав є різновидом захисту цивільних прав, однак має свою певну специфіку, яка виражається в тому, що захисту підлягають не тільки права та законні інтереси учасника комерційної організації, порушені органами управління даної організації, але й самої комерційної організації загалом від дій посадових осіб органів управління, що нанесли їй збиток.

1. ПРЯМІ ПОЗОВИ

До прямих судових позовів відносяться позови акціонерів, що включають в себе вимоги:

- про визнання неправомірними дії особи, яка є відповідальною за ведення реєстру власників цінних паперів акціонерного товариства;
- про визнання недійсним рішення Спостережної ради про відмову у включенні питання до порядку денного річних Загальних зборів акціонерів або кандидатів до списку кандидатур для голосування до органів управління товариством;
- про визнання недійсними рішення органів управління товариства про відмову в скликанні позачергових Загальних зборів акціонерів, або про примус органів управління товариства до скликання річних або позачергових Загальних зборів акціонерів;
- про визнання недійсними рішення Загальних зборів акціонерів акціонерного товариства;
- про витребування оголошених дивідендів;
- про отримання частини майна акціонерного товариства у разі його ліквідації;
- про примус акціонерного товариства надати інформацію, право на ознайомлення з якою надане акціонеру законодавством;
- про примус акціонерного товариства викупити належні акціонеру акції;
- про відшкодування збитків.

Вищезазначений перелік, безумовно, не є вичерпним і може бути розширений, оскільки на практиці випадків порушення корпоративних прав значно більше.

2. НЕПРЯМІ ПОЗОВИ

Крім прямих позовів законодавством передбачена можливість захисту корпоративних прав через непрямі позови, тобто позови, за допомогою яких захищаються права не тільки акціонерів, але й комерційної організації загалом. Своєрідність конструкції непрямого (похідного) позову полягає в тому, що позивачі (акціонери) захищають свої інтереси, але не прямо, а опосередковано.

До непрямих можна, наприклад, віднести позови, що включають наступні вимоги:

- акціонерів дочірнього товариства до основного товариства про відшкодування збитків, заподіяних дочірньому товариству, як наслідок виконання обов'язкових вказівок основного товариства;
- акціонерів до посадових осіб акціонерного товариства про відшкодування заподіяного ними товариству збитку внаслідок протиправних дій, а також аналогічні позови до самого товариства,

якщо дії, здійснені посадовими особами з перевищенням їх повноважень, визнаються товариством здійсненими в їхніх інтересах;

- про визнання недійсними рішення органів управління акціонерного товариства про зміну (збільшення або зменшення) статутного капіталу такого товариства;
- про визнання недійсними рішення органів управління акціонерного товариства про придбання товариством розміщених акцій;
- про визнання недійсними укладених акціонерним товариством значних угод, а також угод, в яких присутній конфлікт інтересів.

Даний перелік непрямих позовів, як і викладений вище перелік прямих позовів, є зразковим. Об'єднує їх одна загальна ознака, а саме: причиною виникнення даних позовів, є факт порушення корпоративного права та нанесення збитків.

Однак, на практиці зустрічаються випадки, коли збиток ще не заподіяний, фактичного порушення корпоративного права немає, але воно можливе. Такі випадки також є основою для судових позовів. До таких позовів можна, наприклад, віднести позови про визнання недійсним положення статуту закритого акціонерного товариства, що забороняє акціонеру даного товариства продавати або відчужувати будь-яким чином без згоди інших акціонерів або самого товариства належні йому акції.

Захист прав і законних інтересів акціонерів в адміністративному порядку

Захист в адміністративному порядку здійснюється Національною комісією з ринку цінних паперів, яка має право накладати адміністративні санкції відповідно до Кодексу про адміністративні правопорушення. У адміністративному порядку можливе попередження або накладання штрафу в розмірі до 70 доларів США на посадових осіб акціонерного товариства, які порушили права акціонерів по управлінню товариством, передбачені законодавством про акціонерні товариства та статутом акціонерного товариства. У разі ж повторного порушення прав акціонерів, до посадової особи можуть бути застосовані штрафні санкції в розмірі від 90 до 200 доларів США.

Рівноправне ставлення до акціонерів

Правовий статус дрібних акціонерів

Принцип рівних прав акціонерів, передбачений молдавським законодавством, є абсолютно демократичним (надаючи право будь-якому, в тому числі дрібному, акціонеру брати участь в управлінні товариством), однак не є реальною гарантією рівних можливостей кожного акціонера. Можливість впливати на управління товариством визначається величиною пакетів акцій, що належать кожному акціонеру, а також умінням дрібних акціонерів консолідувати свої зусилля. В законодавстві проблемі захисту прав дрібних вкладників приділяється значна увага. До заходів, за допомогою яких надаються гарантії дрібним вкладникам, відносяться встановлені Законом "Про акціонерні товариства" права акціонерів:

що володіють не менше ніж 5 відсотками голосуючих акцій товариства:

- a) вносити питання до порядку денного річних Загальних зборів акціонерів;
- b) висувати кандидатів в члени Ради товариства і Ревізійної комісії;
- c) звертатися до судової інстанції із заявою про ліквідації товариства, якщо в ході двох і більше Загальних зборів акціонерами не була вибрана Рада товариства;
- d) вимагати скликання позачергового засідання Ради товариства.

що володіють не менше ніж 10 відсотками голосуючих акцій товариства:

- a) вимагати встановлення ціни розміщення акцій товариства на основі висновку аудиторської або іншої спеціалізованої організації, що не є афілійованою особою товариства;
- b) вимагати проведення позачергових перевірок фінансово-господарської діяльності товариства;
- c) звертатися до судової інстанції із заявою про відшкодування збитку, заподіяного товариству його посадовими особами внаслідок умисного або грубого порушення ними вимог законодавчих актів.

що володіють не менше ніж 25 відсотками голосуючих акцій товариства:

- a) ті ж додаткові права, що надані акціонерам, що володіють не менш ніж 5 і 10 відсотками таких акцій.

Перелік додаткових прав наданих законом акціонерам, що володіють не менше ніж 5, 10 і 25 відсотками голосуючих акцій товариства, не носить вичерпний характер і в кожному окремому випадку може бути доповнений шляхом внесення відповідних положень в статут товариства.

Відповідні права меншини гарантовані використанням механізму кумулятивного голосування.

Держава як акціонер

Держава проявила себе як акціонер в процесі масової приватизації за якої відбувалося акціонування державних підприємств. Певна частина державного майна була продана за державні облигації, інша частина залишилася у власності держави. Пізніше пакети акцій, що їй належали, держава продавала лише за грошові кошти шляхом проведення аукціонів або прямих переговорів. До цього часу держава є одноосібним власником пакету акцій стратегічних компаній: тютюнових, виноробних, телекомунікаційних.

Держава не веде публічний реєстр акціонерних товариств, в якому б відображалися частки держави. Єдиною можливістю дізнатися в яких компаніях держава володіє часткою капіталу є Програма приватизації на відповідний рік. В такій Програмі публікується перелік компанії, які будуть приватизуватися в поточному році і, відповідно, в яких держава має частку.

Від імені Республіки Молдова повноваження власника державного майна в акціонерних товариствах виконує Уряд Республіки Молдова через Міністерство економіки і реформ уповноваженим органом якого в цій галузі є Департамент приватизації і управління державним майном.

Законодавством встановлені дві форми здійснення державою своїх функцій акціонера в тих акціонерних товариствах, в яких певний пакет акцій належить державі, а саме:

- a) управління пакетом акцій через представників або повірених власника державного майна;
- b) шляхом передачі державного майна в трастове управління.

Однак, необхідно відзначити, що держава як акціонер не має будь-якого особливого становища. Вона користується тими ж правами, що й інші акціонери. Держава, нарівні з іншими акціонерами, бере участь в Загальних зборах і може бути вибраною до керівних органів. Представниками держави на Загальних зборах є працівники Департаменту приватизації і управління державним майном.

Правове положення іноземних акціонерів

Придбання іноземними юридичними або фізичними особами, іноземними державами, або міжнародними організаціями акцій молдавських акціонерних товариств означає, що на такі угоди розповсюджується правовий режим іноземних інвестицій. У цьому випадку акціонерне товариство в залежності від складу акціонерів признається згідно із Законом «Про іноземні інвестиції» або спільним підприємством, або підприємством, повністю належним іноземному інвестору.

Відповідно до чинного законодавства Республіки Молдова, частка іноземних учасників може бути обмежена в компаніях стратегічного або особливого призначення. Наприклад, в страхових компаніях частка іноземних інвестицій не може перевищувати 49%.

Порушення прав акціонерів

До найбільш характерними порушеннями прав акціонерів є:

- акціонер не був сповіщений у встановленому Законом «Про акціонерні товариства» порядку про дату, час і місце проведення Загальних зборів, в зв'язку з тим, що Спостережна рада товариства самостійно визначила друкарський орган, в якому була надана інформація про проведення зборів, в той час як статутом товариства був визначений інший друкарський орган;
- акціонер без законних підстав не був допущений до участі в Загальних зборах;
- Загальні збори були проведені при відсутності кворуму;
- рішення було прийняте з питання, яке не було включено в порядок денний Загальних зборів, або з порушенням норм голосування;
- права і законні інтереси акціонера були суттєвим чином порушені;
- відмова органів управління товариства в ознайомленні акціонера з інформацією, право на отримання якої надане йому законодавством;
- відмова акціонерного товариства викупити у акціонера належні йому акції у разі укладення товариством крупної угоди за рішенням Загальних зборів акціонерів.

Порушення корпоративних прав може виражатися і в неправомірному обмеженні корпоративних прав акціонерів, навіть при відсутності факту реальних перешкод в здійсненні їхніх законних прав і інтересів і без спричинення матеріального збитку.

Нерідко такі порушення пов'язані з діяльністю закритих акціонерних товариств, стосуються права акціонерів на відчуження належних їм акцій. Існує точка зору, що якщо акціонерне товариство є «закритим», то його акціонери мають право відчужувати свої акції лише за згодою інших акціонерів або самого товариства.

Здивування викликає і той факт, що подібні обмеження зустрічаються в статутах товариств, що пройшли реєстрацію в Реєстраційній палаті при Міністерстві юстиції. Навіть більше, акціонери нерідко укладають між собою угоди, що прямо обмежують їх права щодо відчуження належних їм пакетів акцій.

Загалом відносно даної проблеми можна сказати, що подібні обмеження носять незаконний характер, оскільки в закритих акціонерних товариствах не існує заборони на відчуження акції, введена лише обов'язкова вимога про дотримання правил переважної купівлі, що не відносяться, до речі, до переходу права власності на акції за іншими цивільно-правовими основами.

Висновок

Нарешті, я хотіла б звернути увагу ще раз на той факт, що в нашій республіці є дуже низьким рівень поінформованості акціонерів про свої права та обов'язки. В основному це стосується відкритих акціонерних товариств, в яких акціонерами є фізичні особи. У цьому випадку було б доцільніше, як мені здається, створити центри правової допомоги, в тому числі й такі, куди можна було б звертатися анонімно.

Незважаючи на те, що чинне законодавство має бути спрямоване на захист прав всіх без винятку акціонерів, воно ще не в повному ступені виконує таку функцію. Багато які положення мають бути вдосконалені.

1. У законодавстві можуть бути передбачені положення, що встановлюють обмеження для окремих категорій акціонерів, і, передусім, власників великих пакетів акцій, направлені на захист інтересів інших груп акціонерів і працівників акціонерного товариства. Це необхідно встановити для того, щоб обмежити тотальну скупку акцій деяких акціонерних товариств.
2. В законодавчому порядку може бути передбачена матеріальна відповідальність адміністрації товариства за порушення прав акціонерів. Наприклад, зустрічаються випадки, коли відкриті акціонерні товариства не проводять обов'язкові річні збори, не надають звітні форми державним органам, відмовляють в наданні інформації акціонерам. Існує також дуже багато випадків, коли функції Ревізійної комісії в товаристві виконує бухгалтерський відділ товариства, що повністю порушує закон.
3. Враховуючи неоднозначне визначення в законодавстві виняткової компетенції Загальних зборів акціонерів, наявності диспозитивних норм в регулюванні розподілу повноважень між органами управління товариства повинна бути чітко визначена компетенція кожного з органів управління.
4. В законодавчому порядку може бути передбачено недопущення пайової власності на акції. Це зумовлене тим, що коли справа доходить до голосування на зборах акціонерів, а власники не можуть виробити спільне рішення і кожний прагне голосувати по-своєму, ситуація може стати тупиковою.
5. В законодавчому порядку може бути передбачене положення, щодо прийняття рішень акціонерами, яким належить по 50% акцій, оскільки на цей час, якщо вони не прийшли до будь-небудь спільного рішення, ситуація може зайти в тупик.

Як мені здається, було б за доцільне, враховуючи той факт, що в законі багато питань діяльності, що стосуються як акціонерного товариства загалом, так і його органів управління, їх компетенції тощо, носять диспозитивний, послабляльний характер, для більш повного правового забезпечення діяльності акціонерного товариства розробити і затвердити на зборах акціонерів нормативні акти акціонерного товариства. Оскільки юридична значущість двох складових (централізованого і локального) правового забезпечення діяльності товариства однаково велика. Локальні нормативні акти в цьому випадку, повинні відповідати всім умовам закону, здійснюючи в також час більш тонку настройку механізму регулювання відносин, що входять в компетенцію товариства, в них повинні міститися конкретні правила, що регламентують різні аспекти діяльності акціонерного товариства.

Перелік нормативних актів, що визначають права акціонерів

На сьогодні не планується прийняття яких-небудь нових нормативних актів або доповнень до вже існуючих в галузі захисту прав акціонерів.

У зв'язку з цим нижчезазначений перелік є вичерпним:

Закон “Про акціонерні товариства” № 1134-ХІІІ від 2 квітня 1997 року, прийнятий Парламентом Республіки Молдова

Закон “Про фінансові установи” № 550-ХІІІ від 21 липня 1995 року, прийнятий Парламентом Республіки Молдова

Закон “Про інвестиційні фонди” №1204-ХІІІ від 5 червня 1997 року, прийнятий Парламентом Республіки Молдова

Закон “Про страхування” №1508-ХІІ від 15 червня 1993 року, прийнятий Парламентом Республіки Молдова

Закон “Про ринок цінних паперів” № 199-ХІV від 18 листопада 1998 року, прийнятий Парламентом Республіки Молдова

Закон “Про іноземні інвестиції” № 998- ХІІ від 1 квітня 1992 року, прийнятий Парламентом Республіки Молдова

Закон “Про приватизацію” № 627-ХІІ від 4 липня 1991 року, прийнятий Парламентом Республіки Молдова.